

Garcia Oliver, un anarco-sindicalista convertit a darrera hora en aliat de la República, un dels capitosts més decidits de la defensa de les llibertats catalanes, arengava el poble per ràdio. Les seves paraules eren terribles i enardidores, "Agafeu qualsevol arma que us vingui a mà per vella i rovellada que sigui: ganivet de cuina, martell, bastó i llanceu-vos al carrer a defensar la llibertat que els militars volen arrabassar-nos. Defenseu-la amb les ungles i les dents. No temeu la mort. Val més morir lliure que viure esclau. Val més morir a peu dret que viure de genolls".

Més tard, la ràdio ens anunciava que a la plaça de Catalunya hom lliurava una gran batalla. Els militars insurreccionats havien ocupat l'edifici de la Telefònica. Però els soldats, manats pels oficials rebels, no tenien gaire empenta, més aviat es decantaven a afavorir l'enemic, que era la gent fidel al Govern de Catalunya, sobretot els anarquistes. En l'endemig, el poble enardit per les paraules de Garcia Oliver, amb armes o sense armes, s'havia llaçat al carrer disposat a defensar la llibertat amb les dents i les ungles. Els assaltants de la Telefònica no gastaven prou braó per a lluitar amb ells. Aquesta massa incontenible estava formada per elements heterogenis: anarquistes, comunistes, sindicalistes, nois d'Estat Català i de Nosaltres Sols, sense un cap que els dirigís i gairebé sense armes. Grups de tendències tan oposades es jugaven la vida units per un ideal de llibertat. També s'hi ajuntaven alguns delinqüents de dret comú escapats de les presons en la confusió de les darreres hores.

A Capitania, quarter general dels facciosos, el drama era molt més senzill i més breu però no menys terrible. Els soldats de la guàrdia es negaven a disparar les armes contra els paisans assaltants. Els caps militars hagueren de rendir-se. El general Goded, vingut expressament de Mallorca en avió, havia reeixit a introduir-se subreptíciament a Capitania per organitzar l'aixecament militar a Catalunya i posar-s'hi al front. Va ser fet presoner i, amb ell, el general Llano de la Encomienda, capità general de Catalunya. Llano de la Encomienda havia advertit els seus oficials que si les circumstàncies l'obligaven a tirar entre dos extremismes, triaria, sense vacil·lar, el comunisme abans que el feixisme. No secundaria, doncs, Goded.

La sort semblava decantar-se a favor del Govern legítim. El general Goded, presoner, anava a parlar per ràdio. Tot Catalunya podia escoltar les seves paraules. Es declarava vençut. Donava per acabada la insurrecció militar a Catalunya. Afegia, com un petit comentari, segurament adreçat als seus partidaris:

-La suerte no me ha acompañado.

Després de les paraules d'en Goded tots vam gosar respirar. Pensàvem ingènument que tot acabaria amb la rendició del capitost dels rebels. Lamentàvem el sacrifici de les vides dels oficials sublevats, els quals, segons la llei marcial, havien de ser irremissiblement afusellats. Molts d'ells no s'havien revoltat per convicció, sinó per obediència als superiors. Tot això era ben trist, ben lamentable. Però la rebel·lió militar vençuda, tal com anunciava per ràdio el mateix general Goded, la pau i la tranquil·litat havien de tornar a regnar al país.

Com ens equivocàvem! (...).

La revolució social havia començat com comencen generalment totes les revolucions, és a dir: destruint i matant. Colles d'improvisats justiciers mostraven llur avidesa de neteja "liquidant" capellans, monges, rics burgesos o simples missaires i administradors comercials. Hi havia, en general, un excés d'iniciativa privada, particular i personal i una sobtada i sospitosa inclinació a fer-se comunista o anarquista: és a dir, extremista per oportunisme.

A l'Escala, com en altres indrets, els revolucionaris havien suplantat l'autoritat republicana constituïda, havien format un comitè, havien improvisat la milícia local. Grups de milicians patrullaven per les carreteres, vigilaven les sortides dels pobles. El Gambo també estava vigilat. Deien que era monàrquic. En aparença, l'única prova del seu monarquisme la constituïa el nom d'un bot remer que flotava a poques brases de la platja. Duia unes lletres pintades al flanc que deien Alfonso. Potser en altres temps havien dit Alfonso XIII i, segurament en instaurar-se la República, hom havia esborrat el XIII. Aquest suposat homenatge a la memòria de l'ex-rei d'Espanya justificava o servia d'excusa a un grup de milicians ex-contrabandistes i ex-companys del Gambo a vigilar l'hotel Empúries i, de passada, atipar-s'hi de franc.